

**Suomen Sadankomitea
Rauhanasema, Veturitori 3
00520 Helsinki**

**Lausunto
29.1.2016**

Oikeusministeriö

Valtioneuvoston kansallisen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman valmistelu

Rauhanjärjestö Suomen Sadankomitea ry. haluaa kansallisen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman valmistelussa kiinnittää huomiota toimialansa kannalta keskeisiin asiakokonaisuuksiin, joilla on myös vahva ihmisoikeuslottuvuus.

Asevelvollisuus ja yhdenvertaisuus

Suomessa on yleinen asevelvollisuus, joka on miehille pakollinen ja naiset voivat hakeutua vapaaehtoisiksi. Miehille pakollisesta asevelvollisuudesta huolimatta asevelvollisuuden suorittaa kuitenkin puolustusvoimien tilastojen mukaan enää 65 prosenttia miespuolisesta ikäluokasta. Lisäksi asepalveluksen keskeyttää noin 20 prosenttia sen aloittaneista.

Yleisestä asevelvollisuudesta puhuminen onkin edellä olevien lukujen valossa kyseenalaista. Käytännössä Suomi on jo siirtynyt "vapaaehtoisen" asepalveluksen järjestelmään, jossa vapaaehtoisuus ei kuitenkaan toteudu kaikkien kohdalla. Yhdenvertaisuuden näkökulmasta olisi oikeudenmukaisempaa luopua asevelvollisuudesta ja siirtyä vapaaehtoiseen asepalvelukseen.

YK:n ihmisoikeuskomitea on toistuvasti puuttunut aseistakieltäytyjien asemaan Suomessa, erityisesti siviilipalveluksen pituuteen, joka on pituudeltaan lähes kaksinkertainen varusmiespalvelukseen nähden. Kuudennessa määräaikaisraportissaan (CCPR/C/FIN/CO/6) 24.7.2013 ihmisoikeuskomitea kehotti Suomea varmistamaan, ettei vaihtoehtoisen palveluksen pituus ja luonne ole luonteeltaan rankaisuvia.

Perustuslain mukaan "[k]etään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella". Aseistakieltäytyjiä ei kuitenkaan kohdella yhdenvertaisesti. Asevelvollisuudesta on vapautettu Jehovan todistajat, vaikka samaan aikaan esimerkiksi pasifistisen vakaumuksen omaava siviilipalveluksesta kieltäytyvä tuomitaan vankilaan. Kyse on erilaisten vakaumusten asettamisesta eriarvoiseen asemaan. Yhdenvertaisuuden kannalta toimivampi vaihtoehto on myös muiden siviilipalveluksesta kieltäytyvien vapauttaminen, kuten Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeuskomitea on esittänyt.

Kansallinen turvallisuus ja yksityisyyden suoja

Hallitus on käynnistänyt tiedustelulainsäädännön valmistelun, jonka yksi keskeinen osa on puuttuminen perustuslaissa taattuun yksityiselämän suojaan oikeuttamalla viranomaiset tarkkailemaan tietoverkkoja. Sisäministeriön mukaan "[s]iviilitiedustelua koskevan lainsäädäntöhankkeen keskeisin tavoite on kansallisen turvallisuuden parantaminen".

Kansallinen turvallisuus on epämääräinen käsite, eikä sitä ole mainittu perustuslaissa viestin salaisuuden rajoittamisehtona. Perustuslain mukaan viestin salaisuutta voidaan rajoittaa "yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa, oikeudenkäynnissä ja turvallisuustarkastuksessa sekä vapaudenmenetyksen aikana".

On ymmärrettävää, että viime vuoden marraskuun Pariisin terrori-iskun kaltaiset tapahtumat aiheuttavat huolta. On myös viranomaisten velvollisuus varautua vastaavanlaisiin iskuihin.

Terrorismin torjunnan nimissä on useissa maissa kuitenkin heikennetty ihmisoikeuksia, kuten ihmisoikeusjärjestö Human Rights Watch (HRW) toteaa tuoreessa vuosiraportissaan. HRW:n mukaan ei ole kuitenkaan voitu osoittaa, että ihmisoikeuksia heikentävillä toimilla olisi voitu suojella kansalaisia. Esimerkiksi Pariisin terrori-iskun tekijät olivat professori Martin Scheininin mukaan viranomaisten tiedossa ja iskunsa valmisteluun liittyvässä yhteydenpidossa he eivät käyttäneet salaustekniikoita vaan avointa viestintää, mutta se jäi viranomaisilta havaitsematta.

Aseiden määrä Suomessa ja lupapolitiikka

Aseiden määrä Suomessa on vähentynyt, mutta edelleenkin poliisin tilastojen mukaan yksityishenkilöiden hallussa on noin 1,5 miljoonaa asetta. Suomessa on myös useita kuntia, joissa on enemmän aseita kuin asukkaita.

Myönteistä on myös se, että aseiden hallussapidon ehtoja ja niiden säilyttämistä on tiukennettu. Samoin on uusittu vanhentunutta lainsäädäntöä, kuten viime vuoden joulukuussa voimaan astunut laki ampumaradoista. Edeltänyt laki oli vuodelta 1915.

Sen sijaan on huolestuttavaa pyrkimys estää Pariisin terrori-iskujen jälkeisen EU:n asedirektiivin toimeenpano Suomessa. Julkisuudessa on esitetty, että puoliautomaattiaseet kieltävän direktiivin toimeenpano vaarantaisi Suomen maanpuolustuksen ja rapauttaisi reserviläisten ampumataidon.

Vaikka poliisin asehallinnon rekistereissä on noin 20 000 niin kutsuttua reserviläisasetta, niin näiden omistajista vain noin 3 000 on puolustusvoimien kannalta käyttökelpoisessa iässä.

Asedirektiivin toimeenpanolla Suomessa ei siten ole mitään merkitystä puolustuskyvylle. Myöskin pääesikunnan henkilöstöosasto on vuonna 2011 antamassaan lausunnossa todennut, ettei se "pidä puolustusvoimien valmiuden, koulutustarpeen tai muun toiminnan käyttämistä perusteena minkään aseiden hallussapitoluvan myöntämiselle".

Toimenpide-esitykset

Asevelvollisuuden osalta Suomen Sadankomitea esittää, että:

- Siviilipalvelusaikaa lyhennetään vastaamaan keskimääräistä varusmiespalvelusaikaa;
- Jehovan todistajien ohella myös kaikki muut siviilipalveluksesta kieltäytyvät vapautetaan asevelvollisuudesta ja heidän tuomitsemisestaan vankeusrangaistuksiin luovutaan ja
- Pitkällä aikavälillä Suomi luopuu yleisestä asevelvollisuudesta ja ottaa käyttöön vapaaehtoisuuteen perustuvan asepalveluksen.

Kansalliseen turvallisuuteen ja yksityisyyden suojaan liittyvien kysymysten osalta esitämme, että:

- Tiedustelulain valmistelussa viranomaisille ei anneta oikeutta tietoverkkojen valvontaan, koska valvonta loukkaa merkittävästi perustuslain takaamaa yksityiselämän sekä viestin luottamuksellisuuden suojaa. Lisäksi valvonnan tehokkuus on kyseenalainen.

Aseiden määrän ja lupapolitiikan osalta esitämme, että:

- EU:n asedirektiivi on saatettava voimaan myös Suomessa.